

Årsmelding for 2012, Senter for medisinsk etikk (SME), UiO

Etikk i kommunehelsetjenesten (EIK)

Ansatte i EIK i 2012

Reidun Førde, professor med faglig og administrativ hovedansvar for SMEs arbeid med de kliniske etikk-komiteene (KEK) i helseforetakene, ca.10 % stilling knyttet til EIK.

Reidar Pedersen, forsker KEK og EIK (prosjektleder), 40 % stilling i EIK.

Elisabeth Gjerberg, forsker, 50 % stilling knyttet til EIK.

Lillian Lillemoen, forsker, 50 % stilling knyttet til EIK.

I midlertidig stilling som forsker har vi hatt ansatt to personer:

Marit Helene Hem, forsker, fra 1.august til 30.september, 100 % stilling knyttet til EIK.

Siri Tønnessen, forsker, fra 15.september og ut 2012, 100 % stilling knyttet til EIK.

I tillegg har vi hatt ansatt tre personer i stilling som førstekonsulent/informasjonskonsulent. Stillingen omfatter informasjonsarbeid og administrativ støtte både for seminarer, konferanser og generell drift:

Kristin Weaver, førstekonsulent/informasjonskonsulent for KEK og EIK i 80 % stilling, 40 % knyttet til EIK. Sykemeldt fra mai til oktober, deretter barselpermisjon.

Irene Syse, førstekonsulent/informasjonskonsulent for KEK og EIK, fra februar til juni 60 % stilling, 20 % knyttet til EIK. Fra juni 70 % stilling, 25 % knyttet til EIK.

Heather Ames, førstekonsulent/informasjonskonsulent, 100 % stilling fra 15.august, 50 % knyttet til EIK (vikar for Kristin Weaver).

Aktiviteter

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) er SMEs oppdragsgiver i arbeidet med etikk i kommunehelsetjenesten. Oppdraget fra HOD er langsiktig og omfatter følgende aktiviteter:

- Veilede kommuner og institusjoner ved etablering og videreutvikling av systematisk etikkarbeid.
- Gi tilbud om kompetanseutvikling for ansatte, ledere og ressurspersoner som er involvert i systematisk etikkarbeid og etisk kompetanseheving i kommunehelsetjenesten.
- Utvikle og formidle ulike typer læremateriell til bruk i kommunehelsetjenestens etikksatsning.
- Sørge for erfaringsutveksling og kvalitetssikring på tvers av kommunene, gjennom en årlig nasjonal konferanse og egen nettside.

- Bistå kommunene med lokale følge med- forskningsprosjekter/ evalueringsprosjekter av deres lokale satsinger.
- Gjennomføre forskning om praksisnære og sentrale etiske utfordringer og håndtering av disse i kommunehelsetjenesten

I det følgende gis det en oversikt over EIK-aktiviteter i 2012. Oversikten er organisert etter de ovenstående punkter.

Tilbud om kompetanse- og kvalitetsutvikling; undervisning og annen formidling

Vi har i 2012 arrangert følgende kurs og seminarer for ansatte, ledere og ressurspersoner i kommunehelsetjenesten:

Erfaringsseminar KEKK

Erfaringsseminar for kliniske etikk-komiteer i kommunehelsetjenesten (KEKK) ble gjennomført i januar 2012 på Rica Gardermoen Hotell med 25 deltakere. Seminaret har erfaringsdeling og nettverksbygging som målsetting. Tilbakemeldingen var at denne arenaen for erfaringsutveksling er viktig og vi velger derfor å videreføre seminaret. Se vedlegg 1 for Program.

Vårkonferansen

Den nasjonale vårkonferansen for etikk i kommunehelsetjenesten, arrangert i samarbeid med KS, ble gjennomført 12. og 13.mars på Gardermoen Clarion Hotell med 199 deltakere. Programmet bestod dels av presentasjon av ny forskning, dels av erfaringsutveksling, gjennom presentasjon av utvalgte etikkprosjekter fra ulike kommuner. Se vedlegg 2 for Program.

Grunnkurs i praktisk etikkarbeid i kommunehelsetjenesten

Kurset er en videreføring av foregående års grunnopplæring i systematisk etikkarbeid. Målgruppen er fasilitatorer/etikkveiledere, nye KEKK-medlemmer og andre med interesse for å arbeide systematisk med etikk. Kurset er praktisk og består av kunnskapsformidling, opplæring og øvelse i bruk av verktøy for etisk refleksjon. Kurset ble gjennomført på Holmen Fjordhotell i Asker i oktober med 54 deltakere. Også denne gangen viste evalueringen at kurset har sin berettigelse. Se vedlegg 3 for Program.

I tillegg til kurs og seminarer som er gjennomført har vi i 2012 arbeidet med en strammere profil på våre kurs/seminarer fremover. Vi ser for oss følgende kursprofiler: "Erfaringsseminaret for KEKK", det primære fokus skal være på erfaringsutveksling for de som har etablert kliniske etikk-komiteer; "Grunnkurset", det primære fokus skal være på skolering; Vårkonferansen/Nordisk etikk-konferanse, det primære fokus skal være på formidling av ny forskning på etikk i helsetjenesten og evaluering av systematisk etikk-arbeid I 2013 vil vi invitere deltakere fra både kommune- og spesialisthelsetjenesten til grunnkurs og etikk-konferansen, da vi ser at mange problemstillinger er felles og at samhandlingen mellom tjenestenivåene også er sentralt i etikk-arbeidet. I tillegg tror vi at de ulike tjenestenivåene har mye å lære av hverandres etikk-arbeid.

Planlegging av ny nordisk konferanse om etikk i helsetjenesten

SMEs årlig vårkonferanse (se egen presentasjon) har som formål både hatt erfaringsutveksling, undervisning og formidling av ny forskning. Som erstatning for denne konferansen avvikler vi i mars 2013 en nordisk konferanse om etikk i helsetjenesten, hvor presentasjon av ny forskning og evaluering er fokus. Det har vært

stor interesse for konferansen både fra inn- og utland. I tillegg til plenumsforedrag blir det seks parallellsesjoner. For mer informasjon, følge lenken: <http://www.med.uio.no/helsam/tjenester/kunnskap/etikk-helsetjenesten/kommunehelsetjenesten/arrangementer/2013/etikk-i-helsetjenesten%3A-nordisk-konferanse.html>

Veiledning

SME har veiledet noen kommuner som har tatt kontakt fordi de har ønsket å etablere KEKK og/eller for å evaluere etikksatsningen. Et eksempel er Halden kommune som nylig ble tildelt KS' etikk-pris. I tillegg til at vi har vært involvert i skoling av fasilitatorer, har vi bidratt med veiledning i prosessen med implementeringen av etisk refleksjon som en fast del av ansatte og ledes arbeidshverdag. Vi har også bidratt med veiledning i kommunens etablering av klinisk etikk-komité og skoling av komiteens medlemmer, samt evaluering av kommunens etikksatsning.

I tillegg har vi veiledet kommuner og enkeltpersoner som har ønsket å ta i bruk ACE (hjelpemiddel/verktøy for å vurdere samtykkekompetanse) og den nasjonale veilederen for beslutninger om livsforlengende behandling hos alvorlig syke og døende.

Ny nettside -Erfaringsutveksling

SME har fått tilbakemelding om at tilgang til kasuistikker/drøftinger fra kliniske etikk-komiteer er lærerikt. Flere KEKKer har opprette egne hjemmesider, men fordi det kan være vanskelig å ivareta kravet om anonymitet har drøftinger i liten grad blitt publisert på disse. For å gjøre drøftingene tilgjengelige og for å sikre anonymitet ble SME bedt om å etablere en slik nettside.

Drøftingene er fra både KEKK (kommunehelsetjenesten) og KEK (spesialisthelsetjenesten), se <http://www.med.uio.no/helsam/tjenester/kunnskap/etikk-helsetjenesten/kasuistikker/> Forut for presentasjon på siden er kasuistikkene kvalitetssikret mht mulige personidentifiserende opplysninger. Ved tvil om anonymitet har vi enten innhentet samtykke eller latt være å publisere.

Revisjon av nasjonal veileder om livsforlengende behandling

I 2009 ble det gitt ut en nasjonal veileder om begrensning av livsforlengende behandling. Denne veilederen ble til på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet - etter flere svært konfliktfylte saker om avslutning av livsforlengende behandling. Veilederen ble utviklet i tett samarbeid mellom SME, representanter for ulike deler av praksisfeltet, en professor i helsejuss, en brukerrepresentant og Helsedirektoratet. Veilederen ble evaluert og revidert i 2012. Evalueringen tyder på at den blir mye brukt og er til stor hjelp i praksis. Det kom også inn gode forslag til forbedringer, bl.a. fra ansatte i sykehjem. Evalueringen og revideringen har skjedd i et samarbeid mellom Helsedirektoratet og SME. En revidert utgave er nylig sendt på høring og skal ferdigstilles i 2013.

Forskning

1. B rumsprosjektet
 - a) Presentasjon av kartleggingsundersøkelsen som var prosjektets første fase; artikkel publisert i Journal of Nursing Ethics, online first august 2012
 - b) Presentasjon av prosjektet som helhet med vektlegging av tiltak; artikkel er antatt for publisering – Journal of Clinical Ethics
 - c) Presentasjon av evaluering; artikkelutkast utarbeidet

2. Evalueringsstudien – Evaluering av KS etikksatsing i Pulje 1-kommuner, samt ressurskommunene.
 - a) Analyse av data; artikkelutkast utarbeidet
 - b) Ny datainnsamling hvor en går mer i dybden med kvalitative intervjuer av flere ulike typer informanter fra utvalgte kommuner i Pulje 1; pågår
3. Pasient/Pårørendestudien. Analyse av data. Innsendt abstrakt/sammendrag til konferanse (ICCEC) i München i Mars 2013 med fokus på pasienters og pårørende syn på bruk av tvang i sykehjem. Abstraktet ble antatt som ett av de tre beste (av 150 innsendte) på konferansen.
4. Tvang i sykehjem. Videre analyse av data fra fokusgruppeintervjuer. Enartikkel akseptert for publisering og en annen er innsendt for vurdering.
5. 3IV-studien (om livsforlengende behandling til sykehjemspasienter) se omtale årsrapport 2011); forskerlinjestudent Kristin Klomstad er rekruttert til prosjektet. Totalt er åtte gruppeintervju med leger fra ulike medisinske sykehusavdelinger gjennomført Tidligere er sykehjemsleger intervjuet og det er samlet inn ca 300 spørreskjema fra konkrete behandlingssituasjoner. Analyse av materialet er påbegynt.
6. Forberedende samtaler i sykehjem; søkt og fått midler fra Norges forskningsråd (oppstart august 2013 – avsluttes august 2017)

Verv

De faglige ansatte er representert i ulike komiteer og utvalg:

- Fire kliniske etikk-komiter; to i kommunehelsetjenesten og to i helseforetakene.
- Arbeidsgruppe ved Kunnskapscenteret (kunnskapsoppsummering – tiltak for å unngå overbehandling i livets slutfase).
- Ekspertgruppe for senaborter.
- Rådet for sykepleieetikk.
- Styringsgruppen for prosjekt "Samarbeid om etisk kompetanseutvikling".
- Jury til KS' etikk-pris.
- PFU (Pressens faglig utvalg)

Annet

Sensor på masteroppgave med fokus på etikk i kommunehelsetjenesten, Høskolen i Østfold

Referee/fagfellelvurderinger for Social Science and Medicine; Bioethics; BMC Medical Education; Sykepleien Forskning; Tidsskriftet Geriatrisk sykepleie

Gjennomført Universitetets forskningslederprogram

Nominert av SME til Morgenbladets kåring av Norges fremste forskere under 40 år

Årets etikkpris ble tildelt Halden kommune der SME har bistått (se over)

Viktige oppgaver og utfordringer for 2013

Publisere innsamlete data fra:

- Bærumstudien; artikkel nr.3 - evalueringen
- Studien blant pasienter og pårørende; to artikler
- Evalueringen av etikk-satsingen i kommunehelsetjenesten
- Analyse og publisering av data fra intervjuer med fasilitatorer og deltakere i kommunenes etikksatsing (Pulje 1-kommuner og ressurskommuner)

Oppstart av NFR-prosjekt (forberedende samtaler i sykehjem)

Planlegge, ev. starte evaluering av KEKK i kommunene

Veilede og følge opp kommuner som ønsker bistand til å evaluere sin etikk-satsning

Utvikle, arrangere og evaluere et felles grunn-/innføringskurs (kommune og spesialisthelsetjeneste)

Nordisk etikk-konferanse, mars 2013

Planlegge fasilitatorskole

Planlegge oppstart av mastermodul(er)

Arbeide med en langsiktig organisering og finansiering av SMEs arbeid med etikk i helesetjenesten

Publikasjoner

Bahus, Marianne Klungland; Steen, Petter Andreas; **Førde, Reidun**. Law, ethics and clinical judgment in end-of-life decisions - How do Norwegian doctors think?. *Resuscitation* 2012 ;Volum 83.(11) s. 1369-1373

Hagen, Eirik; Therkelsen, Øystein B; **Førde, Reidun**; Aasland, Olaf Gjerløw; Janvier, Annie; Hansen, Thor Willy Ruud. Challenges in Reconciling Best Interest and Parental Exercise of Autonomy in Pediatric Life-or-Death Situations. *Journal of Pediatrics* 2012 ;Volum 161.(1) s. 146-151

Førde, Reidun. How can empirical ethics improve medical practice?. *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics* 2012 ;Volum 21.(4) s. 517-526

Førde, Reidun; Pedersen, Reidar. Evaluation of case consultations in clinical ethics committees. *Clinical Ethics* 2012 ;Volum 7.(1) s. 45-50

Gjerberg, Elisabeth; Hem, Marit Helene; Førde, Reidun; Pedersen, Reidar. How to avoid and prevent coercion in nursing homes: A qualitative study. Artikkel akseptert for publisering i *Nursing Ethics*.

Bekkhus, Egil; Kristoffersen, Nina J; **Lillemoen, Lillian**. Kollegagrupper som læringsarena i klinikken - stimulering til kritisk refleksjon. *Vård i Norden* 2012; 32 (3) 31-5

Lillemoen, Lillian; Pedersen, Reidar. Ethical challenges and how to develop ethics support in community health care. *Nursing Ethics* (Online first; doi: 10.1177/0969733012452687)

Lillemoen, Lillian; Pedersen, Reidar. Ethics in Municipal Health Services - Working Systematically with Ethics and Developing Competence in Ethics. *Clinical Ethics*, akseptert/til trykking.

Nortvedt, Per; Pedersen, Reidar; Solbakk, Jan Helge. Lege, student og medmenneske. *Tidsskrift for Den norske legeforening* 2012 ;Volum 132.(10) s. 1205

Pedersen, Reidar; Magelssen, Morten. Kasuistikker og drøftinger. (ny nettside; <http://www.med.uio.no/helsam/tjenester/kunnskap/etikk-helsetjenesten/kasuistikker/>)

Solbakk, Jan Helge; Pedersen, Reidar; Alnæs, Anne Hambro. Rituell omskjæring er ikke helsehjelp. *Tidsskrift for Den norske legeforening* 2012 ;Volum 132.(2) s. 134-135.

I media

Pedersen, Reidar. Diagnoser og empati. NRK P2 Verdibørsen. Radiointervju. 2012-07-04.

Pedersen, Reidar. I grenselandet mellom liv og død. Dag og tid. Avisintervju 2012-06-01.

Pedersen, Reidar. Reagerer på gratis omskjæring. VG. Avisintervju 2012-07-04

Pedersen, Reidar. Er sunn fornuft blitt oppsigelsesgrunn? Blogginlegg. *Dagens Medisin* 02.11.2012

Pedersen, Reidar. Har "god behandling" forsvunnet? Blogginlegg. *Dagens medisin* 01.10.2012

Kronikker

Bringedal B, **Førde, Reidun.** Feil mål gir feil målstyring. D.N 10. september 2012.

Førde, Reidun. Er mykje betre enn lite? *Dagens Medisin* 8.mars 2012

Førde, Reidun, Syse A. Pasientrettigheter og prioriteringer. *Dagens Medisin* 22.mars 2012

Førde, Reidun. Er pasientinteressene styrka? *Dagens Medisin* 24. mai 2012

Førde, Reidun. Frå engasjert fagperson- til lydig funksjonær. *Dagens Medisin* 13.september 2012

Lindbæk M, **Førde, Reidun.** Virksom antibiotika – et samfunnsansvar. *Dagsavisen* 2012

Konferanser/Foredrag

Førde, Reidun. Seminar om etikk og etikkarbeid i Rygge kommune

Førde, Reidun. Foredrag Geria, utdanning av sykehjemsleger

Førde, Reidun. Foredrag Paris om etiske problem i norsk eldreomsorg

Gjerberg, Elisabeth. Hva er viktig for ledere i KEK? Erfaringer med facilitatoropplæring i kommunehelsetjenesten. Fordypningsseminar i klinisk etikk, Metochi September 2012

Gjerberg, Elisabeth. Erfaringer med refleksjonsgrupper. Fordypningsseminar i klinisk etikk, Metochi September 2012

Gjerberg, Elisabeth. Organisasjonsetikk. Fordypningsseminar i klinisk etikk, Metochi September 2012

Gjerberg, Elisabeth; Lillemoen, Lillian. Etske utfordringer i sykehjem. Pasienter og pårørendes erfaringer. Grunnkurs i systematisk etikkarbeid. Oktober 2012.

Gjerberg, Elisabeth; Lillemoen, Lillian. Etisk kompetanseheving i kommunene. Grunnkurs i systematisk etikkarbeid. Oktober 2012.

Gjerberg, Elisabeth; Lillemoen, Lillian. Hvilke etiske utfordringer strever de ansatte med? Grunnkurs i systematisk etikkarbeid. Oktober 2012.

Gjerberg, Elisabeth; Lillemoen, Lillian. Kritisk refleksjon: Kort didaktisk innføring. Grunnkurs i systematisk etikkarbeid. Oktober 2012.

Gjerberg, Elisabeth; Lillemoen, Lillian. Refleksjonsgrupper: Organisering, sammensetting og ledelse. Grunnkurs i systematisk etikkarbeid. Oktober 2012.

Hem, Marit Helene. Etske dilemma knyttet til bruk av tvang i sykehjem. Seminar Klinisk Etikkomité Helse Bergen. Januar 2012.

Lillemoen, Lillian. Etikk på tvers; etablering klinisk etikk-komité innenfor tjenesteområdet helse-, omsorg og sosial; Halden kommune. Konferanse arrangert av Fylkesmannen i Østfold og Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmesykepleie i Østfold. Oktober 2012.

Lillemoen, Lillian. Brukermedvirkning; etikk i praksis. Fagforbundets etikk-konferanse for helsepersonell i Østfold. November 2012.

Lillemoen, Lillian. Systematisk etikkarbeid; etisk refleksjon. Kurs for lærlinger innen helsefag i Halden kommune. Juni 2012.

Lillemoen, Lillian. Etisk refleksjon; helsejuss. Kurs for lærlinger innen helsefag i Halden kommune. September 2012.

Lillemoen, Lillian. Etisk refleksjon; bruk av SME-modellen. Rådet for sykepleieetikk. September 2012.

Lillemoen, Lillian. Etikk i praksis; erfaringer fra noen kommuner. Diakonhjemmets høgskole, mastermodul i etisk refleksjonsveiledning. November 2012.

Pedersen, Reidar. Empati – kjernen i medisinsk profesjonalitet og rasjonalitet. Filosofisk poliklinikk, Bergen, "Legerollen - mellom organteknikk og eksistens"; 2012-09-12

Pedersen, Reidar. Etikk i kommunehelsetjenesten. Forskningssamarbeid Oslo kommune og Institutt for helse og samfunn, UiO; 2012-01-27

Pedersen, Reidar. Etikk og kommunikasjon. Kurs i arbeidsmedisin; 2012-01-25

Pedersen, Reidar. Evaluering av etikksatsningen. Oppstartskonferanse KS - Etisk kompetanseheving; 2012-05-03

Pedersen, Reidar. Etske utfordringer i psykiske helsetjenester. Nasjonal vårkonferanse - Etikk i kommunehelsetjenesten; 2012-03-12 - 2012-03-13

Pedersen, Reidar. Filosofiske betraktninger omkring retten til fravær av tvang, selvbestemmelse og etikk. Rett til fravær av tvang; Konferanse arrangert av Fylkesmannen i Finnmark. 2012-06-05 - 2012-06-07

Pedersen, Reidar. Om samtykke. Rett til fravær av tvang; 2012-06-05

Pedersen, Reidar. Vurdering av samtykkekompetanse - bruk av ACE, et hjelpemiddel til å vurdere samtykkekompetanse. Sentralt legenettverk - møte for sykehjemsoverleger i Oslo; 2012-04-17

Pedersen, Reidar. Levedyktighet ved spørsmål om abort. Møte i ekspertgruppe senaborter; 2012-12-14

Bidrag til forskning

Førde, Reidun. Opponent i disputas for Liv Tveit Walseth. Universitetet i Bergen. Change through ethical dialogue.

Førde, Reidun. Hovedveileder for Anne Dreyer Avslutning av livsforlengende behandling i sykehjem. Disputas mars.

Pedersen, Reidar. Hovedveileder for forskerlinjestudent (Øystein Fiskå). Prosjekt om pasientklager, etikk og kommunikasjon.

Pedersen, Reidar. Hovedveileder for forskerlinjestudent (Hanne-Lise Eikeland). Prosjekt om empatiutvikling blant medisinstudenter.

Årsregnskapet for EIK 2012

Det medisinske fakultet, Institutt for helse og samfunn

Senter for medisinsk etikk

Prosjektets navn: Etisk kompetanseheving i de kommunale helse- og omsorgstjenestene (EIK)

Prosjektnummer hos Helse og omsorgsdepartementet: 200607544-/KL

Prosjektnummer UiO: 200718

Inntekter	
Overført fra 2011	333 491
Tilskudd fra HoD	2 250 000
Inntekter fra kurs i 2011	829 105
Eksterne foredrag	
Egenandel fra UiO	241 761
Sum inntekter	3 654 357
Utgifter	
Lønn og sosiale kostnader	2 047 661
Overhead/dekningsbidrag	635 593
Sum lønn	2 683 254
Drift	31 001
Kurs og konferanser	625 428
Publisering	87 395
Innleid administrativ hjelp	26 648
Sum driftsutgifter	770 742
Sum utgifter	3 453 726
Resultat 2012	200 631

Budsjett 2013

Det medisinske fakultet, Institutt for helse og samfunn

Senter for medisinsk etikk

Prosjektets navn: Etisk kompetanseheving i de kommunale helse- og omsorgstjenestene (EIK)

Prosjektnummer hos Helse og omsorgsdepartementet: 200607544-/KL

Prosjektnummer UiO: 200718.

Inntekter	
Tilskuddsbeløp fra HoD,	-2 317 500
Egenandel overført fra 2012	-200 631
Egenfinansiering	-234 058
Andre statlige tilskudd	0
Andre inntekter	-440 000
Sum inntekter	-3 192 189
Utgifter	
Lønnsutgifter inkl sosiale utgifter	2 632 189
Reiseutgifter, arrangement, møter mm	550 000
Konsulenttenester	0
Trykking, publikasjon, distribusjon	0
Forbruksmateriell, kontortjenester, Driftsutgifter inkl lokaler og energi	10 000
Andre utgifter	0
Sum utgifter	3 192 189
Netto	
Sum inntekter	-3 192 189
Sum utgifter	3 192 189
Resultat	0

Erfaringsseminar 23. og 24. januar 2012 på Rica hotell, Gardermoen

Kliniske etikk-komiteer i kommunehelsetjenesten

Kursansvarlige: Reidar Pedersen og Lillian Lillemoen

Mandag 23. januar

Kl.12.00 – 12.50	Lunsj
Kl.12.50 - 13.00	Registrering og velkommen
Kl.13.00 – 14.00	Åpningsforedrag: "Kan etisk teori/etikk bidra i klinikken?" Professor Svein Aage Christoffersen
Kl.14.00 - 14.15	Pause
Kl.14.15 – 14.30	Introduksjon
Kl.14.30 – 15.30	Erfaringsdeling/diskusjon a) Sykehjemsetaten i Oslo kommune; KEKK 1 (30 min.) b) Kongsvinger kommunes KEK (30 min.)
kl.15.30 – 15.50	Kaffe/te og frukt
kl.15.50 – 16.50	Erfaringsdeling/diskusjon a) Bærum kommunes KEK (30 min.) b) Sykehjemsetaten i Oslo kommune; KEKK 2 (30 min.) Kl.16.50 - 17.05
	Pause
Kl.17.05 – 18.00	Gruppearbeid – drøfting av et case
Kl.18.00 – 18.30	Oppsummering
Kl.19.30	Middag

Tirsdag 24.januar

Kl. 09.00 – 10.00	Erfaringsdeling/diskusjon: a) Halden kommunes KEK (30 min.) b) Nordre- og Søndre Land kommunes KEK (30 min.) Kl.10.00 –
Kl. 10.00 –10.15	Pause
Kl.10.15 – 10.45	c) Gjøvik kommunes KEK
Kl.10.45 – 11.15	Presentasjon av "Manual for kliniske etikk-komiteer og etikk-råd i kommunehelsetjenesten" ved Jens Erik Paulsen, SME Kl.11.15 – Kl.
Kl.11.15 – 11.30	Kaffe/te og frukt
Kl.11.30 – 12.30	Diskusjon av utvalgte tema: o Hastesaker o Pasient og pårørendes deltakelse o Hvordan skrive referat o Evaluering
Kl.12.30 – 13.00	Informasjon fra SME, veien videre og evaluering. Vel hjem. Kl.13.00 Lunsj

Nasjonal vårkonferanse om etikk i kommunehelsetjenesten, 12. - 13. mars 2012

Program dag 1

Kl 09:30 – 10:00	Registrering
Kl 10:00 – 10:15	Velkommen ved Statssekretær Lotte Grepp Knutsen, Reidar Pedersen og Elisabeth Gjerberg
Kl 10:15 – 11:00	Åpningsforedrag ved Siri Tønnessen: Profesjonsetiske verdier i møte med virkeligheten
Kl 11:00 – 11:15	Etikksatsing i kommunehelsetjenesten – hvor står vi i dag? ved Christine Næss Evensen, KS
Kl 11:15 – 11:30	Pause
	Erfaringer med etikkprosjekter i kommunehelsetjenesten
Kl 11:30 – 12:00	Kongsvinger, ved Mona Trøhaugen og Anne With
Kl 12:00 – 12:30	Verdal, ved Linda Barøy
Kl 12:30 – 13:00	Bergen, ved Anna Milde Thorbjørnsen
Kl 13:00 – 14:00	Lunsj
Kl 14:00 – 14:45	Systematisk evaluering av etikksatsingen i Bærum kommune: Hva har vi lært – en samtale mellom deltakere i prosjektgruppa og prosjektleder
Kl 14:45 – 15:00	Pause
Kl 15:00 – 15:30	Hvis vi skal vare lenge. Læring om langsiktig og langvarig refleksjonsarbeid og refleksjonsledelse, ved Marie Aakre
Kl 15:30 – 16:00	Evaluering av etikksatsningen i kommunene – Trinn 1: Foreløpige funn, ved Lillian Lillemoen og Elisabeth Gjerberg, SME
Kl 16:00 – 16:15	Pause med kake/frukt og grønt
Kl 16:15 – 16:30	Introduksjon til gruppearbeid ved Reidar Pedersen og Elisabeth Gjerberg, SME

Kl 16:30 – 17:30	Gruppearbeid: Hva skal til for å skape en systematisk og bærekraftig etikk-satsning?
Kl 17:30 – 18:00	Plenum med tilbakemelding fra gruppene
Kl 1900	Middag

Program dag 2

Ny forskning og evaluering

Kl 9:00 – 9:30	Erfaringer med etikkarbeid i Sogndalen kommune, ved Leni Klakegg
Kl 9:30 – 10:00	Erfaringer med bruk av grupper ved systematisk etikkutvikling i kommunehelsetjenesten, ved Anne Valen-Senstad Skisland, Universitetet i Agder
Kl 10:00 – 10:30	Evaluering av prosjektet ”Faglig veiledning i gruppe: en kilde til utvikling, kompetanse og kvalitet?” Ved høgskolelektor i Nord Trøndelag, Christianne E. Nordbøe
Kl 10:30 – 11:00	Pause
Kl 11:00 – 11:40	Pårørendes rolle ved livets slutt i sykehjem, ved Anne Dreyer, Høgskolen i Oslo og Akershus
Kl 11:40 – 12:20	Etiske utfordringer i sykehjem, slik pasienter og pårørende opplever det, ved Lillian Lillemoen og Elisabeth Gjerberg, SME
Kl 12:20 – 12:40	Etiske utfordringer i psykiske helsetjenester, ved Reidar Pedersen
Kl 12:40 – 13:00	Plenum og avslutning
Kl 13:00	Lunsj.

Nasjonal vårkonferanse om etikk i kommunehelsetjenesten arrangeres av

Senter for medisinsk etikk, Universitetet i Oslo i samarbeid med Samarbeid om etisk kompetanseheving, KS.

www.ks.no/etikk-kommune

<http://www.med.uio.no/helsam/om/organisasjon/avdelinger/sme/index.html>

Grunnkurs: Praktisk etikk i kommunehelsetjenesten

Målsetting: Inspirere og bidra til kunnskaps- og ferdighetsutvikling i systematisk etikkarbeid

Arrangører: Senter for medisinsk etikk, Universitet i Oslo

Forelesere er forskerne: Elisabeth Gjerberg, Lillian Lillemoen, Reidar Pedersen, og Bert Molewejk

29. oktober 2012

9:30-10:00	Registrering
10:00-10:15	Velkommen, Senter for medisinsk etikk's rolle i etikkarbeidet i kommunehelsetjenesten. Reidar Pedersen
10:15-11:00	"Å arbeide med etiske problemstillinger" Øvelse: Etikkrefleksjon i grupper. Elisabeth Gjerberg og Lillian Lillemoen
11:00-11:30	Plenum
11:30-11:45	Pause med kaffe/te/frukt/yoghurt
11:45-12:30	Hva er etikk og hvilke etiske utfordringer strever de ansatte med? Elisabeth Gjerberg og Lillian Lillemoen
12:30-13:00	Kritisk refleksjon: Kort didaktisk innføring Elisabeth Gjerberg og Lillian Lillemoen
13:00-14:00	Lunsj
14:00-14:30	SME-modellen – et verktøy for systematisk etisk refleksjon Lillian Lillemoen
14:30-15:00	Øvelse: Bruk av SME-modellen på case (i plenum)
15:00-15:45	Etiske prinsipper/teorier – hva kan de bidra med i den etiske refleksjonsprosess? Reidar Pedersen
15:45-16:00	Pause med kaffe/te/kake
16:00-16:45	Øvelse: Etikk refleksjon i grupper
16:45-16:55	Beinstrekk
16:55-17:40	Oppsummering i plenum

19:00 Middag

30. oktober 2012

- 8:30-9:15 Helsejuss – hvordan bidrar den i den etiske refleksjonsprosess?
Reidar Pedersen
- 9:15-10:00 Fakta og faglige vurderinger – hvordan bidrar de i den etiske refleksjonsprosess?
Reidar Pedersen
- 10:00-10:15 Pause med kaffe/te/frukt/yoghurt
- 10:15-11:00 Refleksjonsgrupper: Organisering, sammensetting og ledelse
Elisabeth Gjerberg og Lillian Lillemoen
- 11:00-11:45 Kliniske etikk-komiteer i kommunehelsetjenesten (KEKK)
Reidar Pedersen
- 11:45-12:45 Lunsj
- 12:45-13:45 Øvelse og rollespill: å lede og dokumentere etiske drøfting
Arbeid i grupper
- 13:45-14:00 Pause
- 14:00-14:30 Oppsummering i plenum
- 14:30-15:00 Opplæringsressurser som kan brukes for å stimulere til etisk refleksjon
Reidar Pedersen
- 15:00-15:30 Evaluering og avslutning med Kaffe/te/kake